

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA MAKALESİ

Expo'nun Kentsel Fonksiyonları Belirlemedeki Rolü Üzerine Bir Sağlık Kampüsü Önerisi

A proposal for a healthy campus on the role of Expo in determining urban functions

Bengi POLAT¹ & Senem TEZCAN²

Öz

Günümüz küreselleşme süreçleri, yerelin temsil edildiği stratejilerin geliştirilmesini gerekli kılmaya başlamıştır. Bu temsiliyet uluslararası alanda yapılan süreli ve süresiz etkinliklerin kentlerde birer rekabet unsuru olarak değerlendirilmesi ile sonuçlanmaktadır. Özellikle hizmet sektörünün küreselleşme ile birlikte giderek öne çıkması da böyle bir eğilimin sonucudur. EXPO bu süreli sergilerden bir tanesidir. Türkiye'nin üyelik, adaylık ve ev sahipliği süreçleri ile ülke gündeminde de yer almaktadır. Mega bir etkinlik olarak EXPO'ların kentlere farklı alanlarda katkı sağlamaktadır. Kent imajının küresel dolaşımı, sağladığı yüksek ziyaretçi sayısı, kentlerde kalıcı yapı ve alanlar bırakması, büyük altyapı faaliyetlerinin kısa sürede tamamlanması açısından önemlidir. Bununla birlikte belirlenen küresel bir tema/sorun üzerinden tüm insanların bilgi paylaşmasına ve yenilikçi yaklaşımların üretim ve sergilenmesine olanak sağlamaktadır. Kentin topyekun bir girişimde bulunması ise temaya uygun kentsel stratejilerin üretilmesini ve kentsel stratejilerin yansımaları olan yapıların ve alanların tasarlanarak gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Çalışmada kentlerin küresel ölçekteki süreli etkinliklere ev sahipliği yapması ve bu etkinliklerden biri olan EXPO'nun tanımı incelenmiştir. Ardından İzmir kenti ile başlayan EXPO sürecinde İzmir'de yapılmış bir öneri proje üzerinden konu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süreli etkinlikler, EXPO 2020, Kent imajı, Küresel işbirliği, İzmir.

Abstract

Today's globalization processes have made it necessary to develop strategies involving the locals. This representation results in the evaluation of periodical and non-time events in the international arena as competitiveness between cities. The fact that the service sector gradually comes to the fore with globalization is the result of such a trend. EXPO is one of these temporary exhibitions. Because of Turkey's membership, nomination, and hosting processes EXPO disputes are on the agenda of the country. As a mega event, EXPOs contribute to cities in different fields. It is important for the global circulation of the city image, a high number of visitors, leaving permanent structures and areas in cities, and completing large infrastructure activities in a short time. Also, it enables all people to share information and to produce and exhibit innovative approaches through a determined global theme/problem. The fact that the city takes an all-out initiative enables the production of urban strategies suitable for the theme and realization of the buildings and areas in parallel with the theme. In the study, the hosting of global events on a global scale, and the definition of EXPO, one of these events, were examined. Then, during the EXPO process that started with the city of Izmir, the subject was addressed through a proposal project made in Izmir.

Keywords: Periodical events, EXPO, City image, Global cooperation, İzmir.

¹ Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, bengipolat@gmail.com ORCID: 0000-0002-5901-0591

² Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, senemtzn@gmail.com ORCID: 0000-0003-0532-8825

1. GİRİŞ

Küreselleşmenin kentsel karar verme süreçlerinde ortaya çıkardığı rekabetçi süreçler kentlerin markalaşmasının ve birer ürün gibi pazarlanmasının öne çıkmasına neden olmuştur. Stratejisinin temelinde ise pozitif yönlerin daha ön plana çıkarılması ve negatif olan unsurların bertaraf edilmesi yatmaktadır. Özellikle hizmet sektörünün giderek artan önemi ve turizmle yakalanan tanıtım potansiyeli kentlerin kendilerini bu yönde geliştirmesine neden olmuştur. Uluslararası turizm bakımından ise başta tarihi ve coğrafyanın sağladığı yerel değerlerin daha kalıcı hale getirilmesi, ziyaretçilerin ilgisini çekme açısından benzer rakiplerinden fark avantajını sağlaması ve bu değerlerin küresel dolaşımını sağlamak için etkinlikler kent karar vericilerinin başvurduğu yöntemlerden biri haline gelmiştir. Hedef gruba yönelik imaj ve tanıtım değeri yüksek olan bu etkinliklere ev sahipliği yapmak yaygınlaşmıştır. Bu noktada önceki etkinliklerin başarısını izlemek, mega etkinliklerin sürekliliği ve kente kazandırdıklarının farkında olmak da etkili olmuştur. Üstelik bu promosyon değeri sadece turizm açısından değil kentlerin bilinirliklerini arttırması bakımından da önemli hale gelmiştir (Nie & Lu, 2010: 89). Günümüzde küresel kent olma yolunda hedef seçen kentlerin sadece somut değerler üzerinden değil, bunlara birlikte kentte geçirilen boş zamanları spor, sanat gibi bir dizi etkinliği de sağlaması gerekli hale gelmiştir. Süreli etkinliklerin de içinde olduğu uluslararası organizasyonlar kentlerin imajının küresel düzlemde değer kazanmasını sağlamakla birlikte pozitif-negatif özellikler dengesinde de katkı sağlamaktadır (Tezcan, 2011). Bu göz önünde olma durumu ise kentlerin tüm süreçleri iyi yönetmesi durumunda başarı kötü yönetmesi halinde ise farklı sorunları ortaya çıkaracağından titizlikle yönetilmesi gereken aşamaları barındırmaktadır.

Süreli organizasyonlardan en prestijli olanlarından biri de EXPO'lardır. Hem tematik konular etrafında küresel bir sorunu ya da olguyu kentin birçok alanını da içine alacak biçimde şekillenmesi hem de somut anlamda altyapı, alan ve yapı bakımından somut getirileri ile dikkat çekmektedir. Dünya Fuarları ilk dönemlerinde küresel gelişmelerin, yenilikçi yaklaşımların öne çıkarıldığı ülkelerin vitrini görevini üstlenmiştir. Katılımcı ülkelerin giderek artmasıyla küresel işbirliklerini de içermekte; sanattan spora genişleyen temalar altında farklı etkinliklerin çok sayıda ziyaretçiye aktarıldığı etkinliklere dönüşmüşlerdir. Katılımcı ülkelerin de kendi pavyonları ile katılması hem kendi gelişmelerini dünya ile paylaşmasına hem de kendine özgü değerleri ziyaretçilere aktarmasına olanak sağlamıştır. Dünya teknolojisinde önemli birçok icadın paylaşıldığı, gelişmelerin kongrelerle tartışıldığı ve teknoloji ile ilişkili yeni yapısal unsurların kentlerin ileriki dönemlerinde landmark değeri taşıyacak biçimde üretilmesi Dünya Fuarlarına ev sahipliği yapmayı daha da önemli hale getirmiştir. Son dönemlerde ise bunlara ek olarak su, çevre, sürdürülebilirlik gibi küresel bir sorun üzerinden düzenlenen fuarlar kentlerin bakış açısını da yansıtmaları ve küresel işbirliklerini sağlarken tüm dünyayı bilgilendirmesi açısından değerli etkinlikler olmuşlardır. Değişen alan seçimleri ve ziyaretçiler için yenilenen altyapı sistemleri için ise birer ivme yaratarak kentlere kazandırılmasını hızlandırmaktadırlar. Tüm bu avantajları ile dünya üzerindeki pek çok kentin ev sahipliği için yarıştığı bir değer haline getirmiştir.

Türkiye kentlerinin de son dönemlerde bir parçası olmak için uğraş verdiği bu sergilerde İzmir özellikle öne çıkmaktadır. Fuar gerçekleşmemiş olmakla birlikte başvuru süreçleri, yer seçimi gibi pek çok konuda kent gündeminin tartışmalarının odağında yer alan etkinlik kent stratejileri doğrultusunda temasını “sağlık” üzerine kurgulamaktadır. Böylesine kapsamlı ve rekabetin yoğun olduğu süreçte ise tema ileride yapılacaklar üzerinden değil EXPO adaylık sürecinin başlayarak her adımında temaya hareket edilmeye çalışıldığı bir dönemi içermektedir. Kentsel stratejilerden kentsel alanlarda alınan kararlara kadar geniş bir yelpazede uygulamalar bulunmaktadır. İzmir'in seçtiği temaya uygun olarak ise EXPO alanı için belirlenen alanda yapılması planlanan düzenlemeler ile birlikte kentin farklı yerlerinde temaya uygun uygulamalar yapılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın konusu böylesi bir uygulama sürecinde EXPO alanından farklı bir yerde ama EXPO temasının izlerini taşıyan bir mimari denemeyi Dünya Fuarlarının ev sahibi olması için atılan adımlarda kentsel fonksiyonların belirlenmesini içermektedir.

2. SÜRELİ ETKİNLİKLER

Kentlerin rekabetçi süreçler içerisinde hedef gruplar için sunabileceği pek çok hizmet vardır. Bunlardan biri de farklı ölçeklerde düzenlenen etkinliklerdir. Bu şekilde hem ziyaretçiler için hem de kent sakinlerinin öğrenen ve yenilikçi süreçlerini beslemesi için aktiviteler gerçekleştirilmektedir. Bunun genel olarak kentlere pek çok katkısı bulunmaktadır. Sınırlı zaman dilimlerinde ve periyodik olarak belirli aralıklarla gerçekleştirilen organizasyonlardır. Kimi zaman aynı ülke veya kentte ya da her yıl farklı bir yerde gerçekleşebilen bu etkinlikler o yere özgü olabileceği gibi küresel ölçekte mega etkinlikler olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ancak farklı etkinliklerin çekim noktası olmak da önemli hale gelmektedir. Süreleri bakımından geçici olan bu etkinlikler kentler üzerinde yarattıkları etkiler ile kalıcı birer unsura dönüşmektedirler. Bir ülkede veya kentte yapılan etkinlik sayılarının yoğunluğu dahi bir imaj yaratmanın konusunu oluşturabilmektedir. Örneğin International Congress and Convention Association [ICCA] 2016 verilerine bakıldığında kongreler üzerinden yoğunlukların nasıl oluşabildiğini görebilmekteyiz. Özellikle Tablo 1'e baktığımızda ilk sütunda yer alan ülke ve ikinci sütunda yer alan marka kent karşılaşmasına baktığımızda kentlerin daha bağımsız oldukları; ayrıca kentlerin aynı yılı (2017) içine alan marka kentler sıralaması ile karşılaştırdığımızda da kongre gibi etkinliklerin de oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 1. Kentlerin Kongrelere Ev Sahipliği Yapması ve Marka Kentler Sıralaması

Kongreye ev sahipliği yapma					Marka kent		
Sıra	Ülke	Sayı	Sıra	Kent	Sayı	Sıra	Kent
1	ABD	934	1	Paris (Fransa)	196	1	Londra (Birleşik Krallık)
2	Almanya	689	2	Viyana (Avusturya)	186	2	Singapur (Singapur)
3	Birleşik Krallık	582	3	Barselona (İspanya)	181	3	New York (ABD)
4	Fransa	545	4	Berlin (Almanya)	176	4	Paris (Fransa)
5	İspanya	533	5	Londra (Birleşik Krallık)	153	5	Sydney (Avustralya)
6	İtalya	468	6	Singapur (Singapur)	151	6	Amsterdam (Hollanda)
7	Çin	410	7	Amsterdam (Hollanda)	144	7	Los Angeles (ABD)
7	Japonya	410	7	Madrid (İspanya)	144	8	Tokyo (Japonya)
9	Hollanda	368	9	Lizbon (Portekiz)	138	9	San Francisco (ABD)
10	Kanada	287	10	Seul (Güney Kore)	137	10	Toronto (Kanada)
10	Portekiz	287					

Kaynak: ICCA, 2017; Resonance, 2017

Bu etkinliklerin kentlere sağladığı katkıları ve yarattığı etkinin potansiyel ver riskleri bulunmaktadır. Potansiyelleri Gökçen Dünder (2010) şu şekilde sıralamıştır: (1) Kültürel mirasın korunması ve geleceğe aktarılmasına katkı sağlar. (2) Ülkeler arasında sosyal ve ekonomik sınırların azaldığı kültürel bir işbirliği yaratır. (3) Unvan kazanılması durumunda kentsel müdahaleler için ihtiyaç duydukları desteği kazanabilirler. (4) Kentsel kimliğin oluşmasına ya da var olan kimliğin vurgulanmasına katkı sağlar. (5) Turizm gelirlerini yeni yatırımlara dönüştürür. (6) Etkinliklerin tanıtıma olan katkısı ile birlikte küresel bilinirliklerini güçlendirirler. Bununla birlikte etkinliklerin riskleri de bulunmaktadır (Gökçen Dünder, 2010): (1) Kentler arasında bir “aynılaşma” yaratabilir. (2) Kültürel işbirliğinin belirli bölgeler arasındaki ayrımı daha da keskinleştirebilir. (3) Rekabete katılan kentlerin sayısı arttıkça küresel pay da azalacaktır. (4) Kültürel ilişkiler adı altında ekonomik bağlantılar kurulmaktadır. (5) Eğlence temelli etkinliklerde izlenen, tüketilen ancak düşünce gerektirmeyen çalışmalara da yer verilmektedir.

Bütün bu etkilere rağmen bu etkinliklere ev sahipliği yapmak kentlerin ihtiyaç duyduğu küresel etiketleri edinmeleri için önemli bir fırsattır. Özellikle bunu tetikleyici bir unsur olarak kullanabilen ve verimini maksimize ederek kentteki bir dizi değişikliği bu ivme ile gerçekleştiren pek çok kent bulunmaktadır. Buna en iyi örnek olarak 1992 Olimpiyatlarında Barselona’nın bu mega etkinliğin yarattığı ivme ile önemli bir çekim noktası haline gelmesi verilebilir. Genel olarak süreli ve küresel ölçekli etkinlikler fuarlar, kültür başkenti olma, büyük ölçekli spor organizasyonlarına ev sahipliği yapma, ulusal ve uluslararası bilim ve kültür etkinlikleri olarak sınıflandırılabilir. Uluslararası fuarlar birden çok ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen ve katılımcıların kendi ülkelerini tanıttığı organizasyonlardır. Ekonomik, sosyal ve politik faaliyetlerin birleştirilerek bütünleştirilmesini sağlamaktadır. Bu çalışmanın konusunu içeren “EXPO (Exposition)”ların da olduğu bu grupta farklı temalarda sergiler yapılmaktadır. Kültür başkenti unvanı almak bir diğeridir ve buna sahip olan kentlerde bir yıl boyunca etkinlikler yapılmaktadır. Asıl amaçlanan kültürel çeşitlilik ve ortak mirasa sahip çıkmak olmakla birlikte kentlere tanıtım ve ekonomik katkı (örneğin 2013-Marsilya 11 milyon ziyaretçinin uğrak noktası olmuş) sağlamaktadır. Büyük ölçekli spor organizasyonlarının ev sahibi ülkenin ve kentnin tanıtımına ve altyapısına dair kazanımlar sağlamaktadır. Organizasyon süresince

tüm medyanın takip etmesi bilinirliğini yükseltirken daha sonraki organizasyonlar için de deneyim yaratmaktadır. Ayrıca organizasyonların ihtiyaç duyduğu altyapı ve tesislerin tamamlanması hem kent açısından bir kazanımdır hem de benzer organizasyonlara tekrar ev sahibi olunması yönünde hazır bir ortam yaratmaktadır. Olimpiyat oyunları, Dünya ve Avrupa şampiyonaları, Formula 1 yarışları, üniversiteler arası spor oyunları bunlardan bazılarıdır. Uluslararası kültür etkinlikleri ise küresel tanıtımda önemli bir rol oynamaktadır. Hem tanıtım ögesi hem de ziyaretçi açısından bakıldığında ekonomik ve sosyal getirileri bulunmaktadır. Festivaller (Cannes Film Festivali, Oktoberfest, vb), farklı kültürlerden sanatçı ve izleyicileri bir araya getiren bienaller (Venedik Bienali, İstanbul Bienali, vb), turizm sezonunun tüm yıla yayılmasını sağlayan ve kent turizminin gelişmesi açısından kongre ve toplantılar ile süreli sergiler bunlardan bazılarıdır (Tütüncüoğlu, 2009: 11; Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2016; Gökçen Dünder, 2010; İstanbul Kültür Sanat Vakfı [İKSV], 2018).

Genel bir çerçeveden bakarsak süreli organizasyonların kente katkıları şu şekilde sıralanabilir (Karaca, 2012: 43): (1) Tanıtım ve reklam (2) Yatırım ve fonlar (3) Kentsel peyzaj (4) Alternatif turizmin gelişmesi (5) Tesis ve altyapının uluslar arası standartlarda olması (6) Kentte kültürel ve sportif altyapının geliştirilmesi (7) Mekansal müdahalenin yönetimlerce masraflı olacak olan yerlerde iyileştirme, vb. Bu katkılar kente maksimum fayda sağlayacak yollar izlenerek yapılan tanıtım ve fiziki altyapıların bir döngü oluşturması sağlamak oldukça önemlidir. Bu şekilde hem kentin problemlerine çözüm getirilebilmekte hem de ekonomik anlamda yerel bir katkı sağlanabilmektedir. Sosyal anlamda kentliye de gerek bilinçsel düzeyde gerekse de aidiyetlik ve gurur anlamında fayda sunabilmelidir. Ancak bütün bu faydaların maksimize edilmesi için planlı ve devamlı stratejiler izlenmesi de oldukça önemlidir. Etkinlikler bittikten sonra atıl duruma düşmemesi ve yapılan çabaların geliştirilerek dönüştürülmesi önemlidir. Çünkü etkinlikler ile elde edilecek değerler vardır. Kentsel çevrenin iyileştirilmesi ve kamusal katılım sonuçta ziyaretçilerin ve kent sakinlerinin memnuniyet ve aidiyet duygularını güçlendirecektir ve bütün bunlar kentin itibarına yönelik katkı sağlayacaktır. İstihdamın ve kentin ekonomik getirilerinin artması bir ekonomik gelişme yaratacaktır ve bunun sürdürülebilir olmasını sağlamak önemlidir. Kentsel medyanın kapsamının iyileştirilmesi ise turistik tanıtım sağlayacaktır ve ziyaretçi sayısı artacaktır. Bütün bu adımlar ise kent itibarı, imajı ve bilinirliği açısından olumlu katkılar sağlayacaktır.

Ancak ev sahipliği yapmak aynı zamanda riskli bir durumdur. Tüm katkılarının yanı sıra sürecin nasıl yönetildiği önemlidir. Öncelikle kentlerin hepsi aynı oranda rekabet etmemektedir. Bir tarafta eşit olmayan kentsel marka değeri diğer tarafta ise yarışan kentlerin kazanmasında etkili olan ekonomik göstergelerin eşit olmaması buna örnektir (Uysal, 2014: 167). Bu rekabet sürecinden başarıyla çıkan kentlerin ise kazanmaya yönelik yapılmış yatırımların karşılığının somut ve soyut artılarının etkinlikle beraber amorti edeceği varsayılmaktadır. Bu bir risk yaratmaktadır. Beklenen ziyaretçi sayısının sağlanamaması bunlardan bir tanesidir. Başka bir risk ise yapılan yer seçimlerinin ve yapılan yatırımların doğru yönlendirilememesi durumunda hem alansal hem de ekonomik kayıp

yaratabileceğidir. Erzurum’da 25. Dünya Üniversiteler Kış Oyunları için inşa edilen atlama kulelerinin heyelan riski olan bir alanda inşa etmesi ve etkinliklerden sonra yaşanan afette yıkılması (İpek ve diğer., 2014) bu örneklerden bir tanesidir. Süreli etkinliklerin kentlere her alanda kazanım yapması için seçim, strateji ve uygulamaların öneminin oldukça büyük olduğu görülmektedir.

3. EXPO

Süreli organizasyonlardan biri olan EXPO’lar kentlerin stratejik olarak içerisinde olmak istedikleri organizasyonlardandır. “*Exposition*” kelimesinin kısaltılması olan EXPO’lar “*Dünya Fuarı*” ya da “*Dünya Sergisi*” olarak da adlandırılmaktadır. Ülkeler uzman oldukları konularda sahip oldukları bilgi birikimlerini dünyayla paylaşmak için toplandıkları etkinliklerdir. Şuanda 169 ülkenin üye olduğu Uluslararası Sergiler Bürosu (Bureau International des Expositions- BIE), 1928 tarihinde Paris kentinde imzalanan uluslararası bir anlaşmayla kurulmuştur. Ülkelerin resmi makamlarınca organize edilen ve ticari olmayan sergilerin yer aldığı uluslararası bir organizasyondur. İlk ortaya çıkması Sanayi Devriminin yarattığı teknolojik ve ekonomik gelişmelerin sergilenmesi ile olmuş; sonrasında tüm dünyadan ülkelerin bir araya gelerek kültür ve üretim süreçlerini paylaştığı bir etkinlik haline gelmiştir. Ürünlerden çok fikirlerin ve kültürlerin sergilendiği organizasyonlar geleceğin dünyasını şekillendirmesi açısından oldukça önemlidir. Farklı temalar çevresinde ülkelerin kültürel miraslarının dünyanın geleceğine yönelik beklentileri ile bütünleşmesi hedeflenmektedir (Bureau International des Expositions [BIE], b.t.a; b.t.b; Tezcan, 2011: 107-108; Özer ve Özer, 2009: 81-83).

Tablo 2’de de görüldüğü üzere 1851 yılında başlayan dünya fuarlarına 23 farklı kent ev sahipliği yapmıştır. Bazı kentlerde birden çok düzenlenmiştir. Paris 6 kere ile en fazla fuarın gerçekleştiği kenttir ve Brüksel de 4 kere ev sahipliği yaparak onu takip etmiştir. Bununla birlikte ülkeler bakımından en fazla fuar Amerika Birleşik Devletlerinde düzenlenmiştir ve onu Belçika ve Fransa izlemektedir. Yaklaşık 6 ay gibi süren etkinliklerde gelen ziyaretçi sayılarına bakıldığında ise her bir organizasyon için ortalama 19,000,000 kişi EXPO’lara gelmektedir.

Tablo 2. Ev sahibi kentler ve yıllara göre Dünya Fuarları

Yıl	Tarihler	Kent	Ülke	Ziyaretçi
1851	01/05/1851 – 11/10/1851	Londra	İngiltere	6,039,195
1885	15/05/1855 – 15/11/1855	Paris	Fransa	5,162,330
1862	01/05/1862 – 01/11/1862	Londra	İngiltere	6,096,617
1867	01/04/1867 – 03/11/1867	Paris	Fransa	15,000,000
1873	01/05/1873 – 31/10/1873	Viyana	Avusturya	7,255,000
1876	10/05/1876 – 10/11/1876	Philadelphia	ABD	10,000,000
1878	20/05/1878 – 10/11/1878	Paris	Fransa	16,156,626
1880	01/10/1880 – 30/04/1881	Melbourne	Avustralya	1,330,000
1888	08/04/1888 – 10/12/1888	Barselona	İspanya	2,300,000
1889	05/05/1889 – 31/10/1889	Paris	Fransa	32,250,297
1893	01/05/1893 – 03/10/1893	Chicago	ABD	27,500,000
1897	10/05/1897 – 08/11/1897	Brüksel	Belçika	6,000,000
1900	15/04/1900 – 12/11/1900	Paris	Fransa	50,860,801
1904	30/04/1904 – 01/12/1904	St. Louis	ABD	19,694,855
1905	27/04/1905 – 06/11/1905	Liège	Belçika	7,000,000
1906	28/04/1906 – 11/11/1906	Milano	İtalya	-
1910	23/04/1910 – 07/11/1910	Brüksel	Belçika	13,000,000
1913	26/04/1913 – 03/11/1913	Ghent	Belçika	9,503,419
1915	20/02/1915 – 04/12/1915	San Francisco	ABD	18,876,438
1929	20/05/1929 – 15/01/1930	Barselona	İspanya	5,800,000
1933	27/05/1933 – 12/11/1933 * 01/06/1934 – 31/10/1934	Chicago	ABD	38,872,000
1935	27/04/1935 – 03/11/1935	Brüksel	Belçika	20,000,000
1937	25/05/1937 – 25/11/1937	Paris	Fransa	31,040,955
1939	30/04/1939 – 31/10/1939 * 11/05/1940 – 27/10/1940	New York	ABD	-
1949	08/12/1949 – 08/06/1950	Port-au-Prince	Haiti	250,000
1958	17/04/1958 – 19/10/1958	Brüksel	Belçika	41,454,412
1962	21/04/1962 – 21/10/1962	Seattle	ABD	9,000,000
1967	28/04/1967 – 29/10/1967	Montreal	Kanada	50,306,648
1970	15/03/1970 – 13/09/1970	Osaka	Japonya	64,218,770
1992	20/04/1992 – 12/10/1992	Seville	İspanya	41,814,571
2000	01/06/2000 – 31/10/2000	Hannover	Almanya	18,100,000
2005	25/03/2005 – 25/09/2005	Aichi	Japonya	22,049,544
2010	01/05/2010 – 31/10/2010	Şanghay	Çin	73,085,000
2015	01/05/2015 – 31/10/2015	Milano	İtalya	21,500,000
2020	01/10/2021 – 31/03/2022	Dubai	BAE	-
2025	13/04/2025 – 13/10/2025	Osaka	Japonya	-

Kaynak: BIE, bt.c

EXPO sergilerinin konuları da zaman içerisinde değişmektedir. İlk yıllarda farklı ülkelerinin tanıtımlarını da içeren, ağırlıklı olarak sanayi, teknoloji ve sanat ağırlıklı konular son dönemlerde ekoloji ve sürdürülebilirlik temaları üzerinden ilerlemektedir. İlk dönemlerde Dünya Fuarları birer vitrin olarak gelişmeleri dünya ile paylaşmak üzerinedir. Sonraki dönemlerde ise farklı alanlarda yenilikçi yaklaşımlar poster tasarımından (1897 Brüksel EXPO) yapısal özelliklere kadar geniş bir yelpazede

sunulmaya başlamıştır. Sonraki dönemlerde kentler olumsuz imajlarını (1933 Chicago EXPO) düzeltmek için ev sahipliği yaptığı gibi savaş sonrası kentlerin yenilenmesini dünya ile paylaşmak (1878 Paris EXPO) da birer neden olmuştur. Dünya fuarları ile birlikte özel konulu EXPO'ların da son dönem konularına bakıldığında bu durum görülebilmektedir. Tablo 3'te son yıllarda yapılmış olan fuarların temaları yer almaktadır.

Tablo 3. EXPO temaları

Yıl	Kent	Ülke	Tema
1992	Sevilla	İspanya	Keşif Devri
1993	Taejon	Güney Kore	Kalkınma İçin Yeni Bir Yol Fırsatı
1998	Lizbon	Portekiz	Geleceğe Miras, Okyanuslar
2000	Hanover	Almanya	İnsan, Doğa, Teknoloji
2005	Aichi	Japonya	Doğanın Bilgeliği
2008	Zaragoza	İspanya	Su ve Sürdürülebilir Kalkınma
2010	Şanghay	Çin	Daha İyi Kent, Daha İyi Yaşam
2012	Yeosu	Güney Kore	Yaşayan Okyanus ve Kıyı
2015	Milano	İtalya	Gezegeni Beslemek, Yaşam İçin Enerji
2020	Dubai	BAE	Birleşen Düşünceler, Geleceği Yaratmak

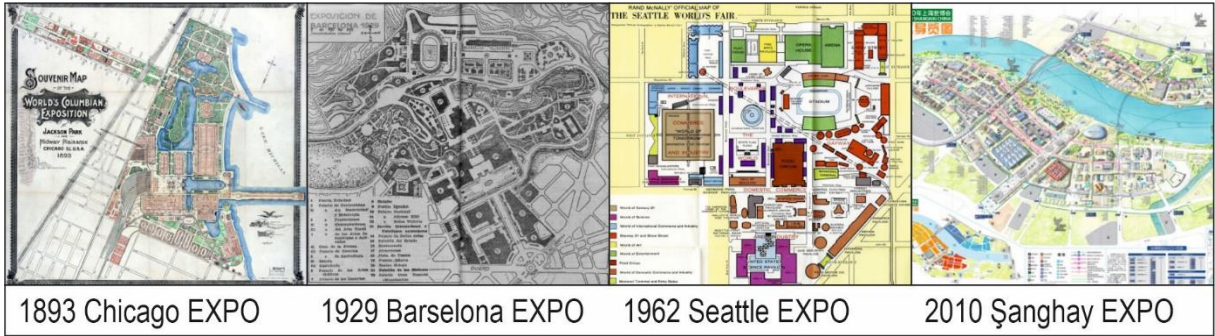
İlk dönem fuarlarda sanayi, tarım ve sanata dair temalarla düzenlenirken, buna sonraki yıllarda ulaşım, bilim, spor ve insana dair konular da eklenmiştir. 1920'lerle birlikte fuarlar geleceğe yönelik öngörülerini fuarlarda sergilemeye başlamışlardır (Şekil 1). 2000'li yıllara kadar insanı odağa alan ve hümanizm, barış gibi temaları içeren kurgularda 2000 sonrasında küresel bir sorun ve geleceğe yönelik olarak doğaya ilişkin temalar artmaya başlamıştır. Doğa, su, sürdürülebilirlik ile birlikte yaşam ve enerji konularında da temalar üretilmiştir.

Şekil 1. 1939 New York Expo-Yarının Dünyasını İnşa Etmek Sergisinden Görseller (Cosgrove, b.t.)

Bu temalar içeriği ile birlikte EXPO'ların kentlerde uygulanmasının farklı getirileri olacaktır. Öncelikle tanıtım açısından iyi bir fırsat sunmaktadır. Bu medya üzerinden olabileceği gibi ziyaretçilerin de yarattığı bir değer olacaktır. Katılımcı sayısı bakımından azımsanmayacak rakamlara sahip olan etkinlikler sergi süreleri bakımından da uzun vadeli bir tanıtım fırsatı sunmaktadır. Kentler yaptıkları üst ölçekli strateji planında kentin geleceğine biçtiği rollerden bir parçayı bu sergilerde yansıttığından algı yaratmak konusunda önemli bir araç olmaktadır. Kentte yarattığı bir diğer önemli unsur ise önemli anıt yapıların kentlere kazandırılmasıdır ki bu da aslında tanıtımın önemli bir parçasıdır. 1851 EXPO'su için Londra'da yapılan Kristal Palas, 1889 EXPO'sunda Paris'te inşa edilen Eiffel Kulesi ve 1998 EXPO'sunda inşa edilen Vasco de Gama Köprüsü mimari örneklerden bazılarıdır.

Bir diğer kentsel katkısı ise altyapı ve projelerdir. Esasında tüm mega etkinliklerin kentlere böyle bir faydası olmaktadır. Çünkü bu organizasyonlar önemli bir yatırım ve proje sürecini beraberinde getirmektedir. Örneğin spor etkinlikleri için yapılan spor tesisleri kentin sonraki dönemlerinde de kullanımında olacağından ciddi bir kazanımdır. Benzer şekilde anıt yapılarla birlikte EXPO alanlarının da sonraki dönemlerde kullanımı bir alansal kazanç olabilmektedir. Temayla da paralel biçimde büyük hektarlarda düzenlenen sergiler kentlerin belirli bir bölgesinin dönüşümünü sağlamaktadır (Şekil 2). Günümüze kadar gerçekleştirilen dünya fuarlarında ortalama 166 hektarlık bir alan EXPO için ayrılmıştır. Ayrıca altyapıya yönelik düzenlemeler de kent açısından önemli bir kazanımdır. Örneğin Seville kenti EXPO için yeni bir terminal ve EXPO alanlarına erişimi kolaylaştırmak için yeni tren hatları ve köprüler inşa etmiştir (BIE, b.t.e). Bir kentsel gelişim stratejisi olarak kullanıldığında şehircilik ve mimarlık alanında önemli katkıları olacaktır. Çünkü EXPO'lar şehir destekli etkinliklerdir ve bir kentin EXPO'ya ev sahipliği yapması onu özel kılmaktadır. Bu noktada sürecin nasıl yürütüldüğü ve tema üzerinden geliştirilen stratejiler ile birlikte kentin etkinlikle nasıl bağlandığı önemli bir konu haline gelmektedir. Kalkınmanın bir aracı olarak görülerek sahip olduğu kültürü, teknolojiyi, yerel değerlerini dünya ile paylaşması bakımından önemlidirler (İnce Kompil & Kompil, 2012: 32; Jing & Rong, 2010: 91; Erdin & Kokum, 2006: 59).

Şekil 2. EXPO planlarından örnekler (BIE, b.t.)

4. İZMİR EXPO SÜRECİNDE BİR SAĞLIK KAMPÜSÜ ÖNERİSİ

Dünyanın kültür, tarih ve eğitim olimpiyatları olarak adlandırılan EXPO'lar Uluslararası Sergiler Bürosu (BIE) tarafından beş yılda bir farklı kentlerde organize edilmektedir. Türkiye'nin ilk adaylık başvurusu 2015 için olmuştur ve 2004 yılında BIE'ye katılmıştır. Bundan önceki süreçte Türkiye farklı kentlerdeki EXPO'lara katılmıştır. 2000 yılında "Asya ve Avrupa arasındaki köprü", 2005 yılında "doğanın geometrisi", 2008 yılında "gelecek ve geleneğin dört görünümü", 2012 yılında "medeniyetlerin beşiği", 2012 yılında "Türkiye: Geleceğin yiyecekleri için tarihe girmek" ve 2017 yılında "Türkiye: Enerji merkezi" temalı pavyonlarıyla EXPO'larda yer almıştır. Ağırlıklı olarak yerel değerlerine vurgu yapan temaları tercih etmiştir. Ülkemizde tek gerçekleşen 2016 Antalya EXPO'sunun teması "gelecek nesiller için yeşil bir dünya-çiçek ve çocuk" olmuştur. İzmir'in adaylık sürecinde ise 2015 teması "daha iyi bir dünya için yeni yollar: herkese sağlık" olarak belirlenmiştir (Ak, 2013: 38; BIE, btd). Daha önce aday olan ülkelerin sağlık temasını kullanmaması kent için önemli bir özellik gösterse de "gezegeni beslemek, hayat enerjisi" temasıyla aday olan Milano kenti 2015 EXPO yarışını

kazanmıştır. Özellikle yer seçimi ve tema ile ilgili sorunlar kaybetmede önemli bir neden olarak görülmüştür (Ak, 2013: 38; Mirza, 2016: 764-765). Ancak EXPO 2015'te daha önce birçok kez EXPO'ya ev sahipliği yapan İtalya'nın karşısında küçümsenemeyecek kadar oy alan İzmir'in kayda değer bir başarı elde ettiği de düşünülmektedir (Ak, 2013: 38). Bu nedenle, EXPO 2015 oylamasının sonuçlanmasının hemen ardından EXPO 2020 için İzmir yeniden aday olmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, b.t.).

Türkiye Hannover, Aichi, Zaragoza, Şanghai, Yeosu, Milano ve Astana fuarlarında pavyonlar ile katılım göstermiştir. 2000 yılında "*doğa ile insanın, doğu ile batının el sıkıştığı ülke*", 2012 yılında "*kıtaları ve denizleri birleştiren ülke; Türkiye*", 2015 yılında "*geleceğin gıdası için tarihin irdelenmesi*" ve 2017 yılında "*sürdürülebilir enerji için küresel sinerji*" temaları ile katılmıştır. Bununla birlikte 2005 yılında "*doğanın geometrisi*" temasıyla, "*su - hayatın kaynağı: giriş*", "*hayat için çeşmeler*", "*herkes için su ve hayat: burada*" ve "*suyun zevkleri*" alt temalı 4 mekandaki pavyonuyla ve 2010 yılında "*Türkiye, medeniyetlerin beşiği*" tematik pavyonuyla ödüller kazanmıştır (BIE, b.t.d; Tabanlıoğlu, 2000; Arkiv, b.t.a; b.t.b; TRThaber, 2017; Maçka Kalfa ve Durmuş, 2016; Arkitera, 2008). Bu vurgu ülkemizin en çok öne çıkardığı özelliklerden biri olarak Avrupa ve Asya arasında bir medeniyetler köprüsü olması ve bölge ekonomisinin canlandırıcı etkilerinin olmasındandır. İzmir ise sahip olduğu tarihi zenginlikler, modern yapısı, ülkemizin Expo'ya ilk aday kenti olması, turizmin etkisi, kültür ve sanat etkinlikleri açısından zengin olması, üniversitelerin bulunması, Universiade organizasyonuna ev sahipliği yapmış olması gibi nedenlerde ülke genelinde ve kent özelinde Expo 2020 için avantaj yaratan önemli kriterlere sahip olduğu görülmektedir (Özkelle, 2006: 182-185; Ak, 2013: 39). Expo 2020 adaylığı, EXPO 2015'de alınan kararlar doğrultusunda ilerlemiş, (EXPO 2015 ardından üzerine pek çok tartışma gerçekleşse de) aynı yer seçimi kararları ve tema ile yeniden EXPO süreci başlamıştır.

2020 için süreçte tema "*Daha iyi bir dünya için yeni yollar, Herkes için sağlık*", alt temalar ise inovasyon, sağlıklı yaşam, toplum sağlığı ve eğitim, bakım ve işbirliği olarak belirlenmiştir (Ökmen, Can ve Çağatay, 2012: 6). 2011 yılında aday olduğunu ilan etmesi ile başlayan süreçle birlikte kentsel strateji olarak sağlık teması üzerinden çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Örneğin sağlık turizminin artan değeri ile birlikte bu anlamda ulusal ve uluslararası adımlar atılmıştır. 83. İzmir Enternasyonal Fuarı'nda EXPO 2020 "*Daha iyi bir dünya için yeni yollar, Herkes için sağlık*" temasına uygun olarak fuarda da "*sağlık*" teması işlenmiştir (Yaşarsoy, 2013). Kentte EXPO teması ile ilişki fikir ve uygulama projelerini gerçekleştirmeye başlamıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi de dahil olmak üzere ilçe belediyeleri de Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağına üyedir. Son dönemlerde aktif ulaşımaya yönelik kararlarla bisiklet kullanıma yönelik projeler gerçekleştirilmiş, Avrupa Bisiklet Rotası Ağına dahil olmuştur (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2019). Turizm stratejilerinde sağlık turizmine önemli oranda yer vermiştir. Sağlık alanında yatırımlarındaki artan payı ve sağlık ile ilgili organizasyonları ile bu alanda adımlar atmıştır (Daştan, 2014). Birçok kurum ve kuruluşun yanı sıra üniversiteler de EXPO 2020 sürecinin birçok aşamasında yer almışlardır (haberler.com, 2012). EXPO 2020 temasına bağlı olarak planlanan

bir proje olan İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi projesi üst bir stratejinin kentsel alandaki görünümüne bir örnek olarak bu çalışmanın kapsamında incelenmiştir.

Proje, İzmir Expo 2020'nin teması olan “*herkes için sağlık*” doğrultusunda sağlık turizminin alt başlığı olan ileri yaş turizmine odaklanmıştır. Literatürde yaşlı turizmi kavramının yanı sıra 3. yaş turizmi, geriatri turizmi, yaşlı bakımı turizmi, 3. yaş baharı turizmi ve yaşlı turizmi gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Literatürde ise üçüncü yaş turizmi (third age tourism), erişkin turizmi (mature tourism), gümüş turizmi (silver tourism), yaş dostu turizm (age friendly tourism), aktif yaşlanma turizmi (active aging tourism), yaşlı turizmi (elderly tourism), gri turizm (grey tourism) ve emekli turizmi (senior tourism) gibi isimlerle ele alınmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği içerisinde gümüş turizm (silver tourism) ve gümüş ekonomi (silver economy) kavramları sıklıkla kullanılmaktadır (Aydemir & Kılıç, 2017: 1-2). İleri yaş turizmi, gezi turları, meşguliyet terapileri, yaşlı bakımı hizmetleri, klinik otelde rehabilitasyon hizmetleri, engelliler için özel bakım ve gezi turlarını içermektedir. Sağlık bakanlığı hizmet yeri başlığı altında fiziksel alan tarifini klinik oteller, rekreasyon alanları, tatil köyleri ve bakım evleri v.b şeklinde yapmaktadır. Bu kavramlar birbirini kapsayan kavramlardır ve İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi projesi klinik oteller, bakım evi, rehabilitasyon merkezi işlevlerinin yanı sıra kısa süreli ve kalıcı konaklama imkanı sağlamaktır.

Projenin İzmir'in Urla ilçesinde Yaşar Neng Lisesi olarak bilinen alanda yapılmasına planlanmıştır. Kentin EXPO adaylık süreci ile birlikte kentteki birçok kurum gibi İzmir Katip Çelebi Üniversitesi de sağlık temasına ilişkin çalışmalar yapmıştır. Alanın işlevi ile ilgili denizcilik fakültesi, turizm fakültesi, misafirhane gibi birçok alternatif düşünülmüş daha sonra EXPO 2020 adaylığı ile birlikte alanın sağlık kampüsü olarak planlanmasına karar verilmiştir.

Alan üniversiteye devredilmeden önceki süreçte ilk olarak, Urla İdareciler Dinlenme Tesisleri olarak kurulmuş daha sonra İzmir İl Özel İdare'sine devri gerçekleşmiştir. 1996'da eğitim alanına dönüştürülmüş, ve aynı yıl trafik kazasında hayatını kaybeden İl Özel İdaresi Müdürü Yaşar Neng'in adı, kurulan okula verilmiştir. 2008-2009 eğitim dönemi sonunda okul kapatılmış; 2011 yılına kadar atıl bir alan olarak kalmıştır. Alan, 2011 yılında İzmir İl Özel İdare tarafından 25 seneliğine İzmir Katip Çelebi Üniversitesi'ne devredilmiştir (Şekil 3). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi projesinin 3 yıl içerisinde yapılması öngörülmüştür. Plan kararı, uygulama projelerinin hazırlanması gibi çok sayıda aşamayı içeren süreç yarıda kalmış ve Expo 2020'nin kaybedilmesiyle birlikte proje gerçekleştirilmemiş, fikir projesi olarak kalmıştır. Daha sonra proje alanı, İzmir İl Özel İdare kurumuna yeniden devredilmiştir.

Şekil 3. Çalışma alanının konumu

Kentin EXPO 2020 sağlık temalı projeleri arasında bir öneri proje olarak kalan proje alan, büyüklük, konum, erişilebilirlik, gibi pek çok yönü ile avantajlı olan bir konumda, ağırlıklı olarak konut (yazlık konut, sürekli konut) olan bir bölgede planlanmıştır. Urla, Ege Bölgesi'nde kendi adını taşıyan Urla yarımadasının merkezinde yer almaktadır. İzmir iline bağlı ilçelerden biri olan ilçe, kuzeyde İzmir Körfezi, batıda Çeşme ilçesi, güneyde Seferihisar ve Sığacık Körfezi'nin iç kısımları, doğuda Güzelbahçe ile çevrilmiştir. Urla Yarımadası, bulunduğu coğrafi konumdan ötürü Akdeniz ikliminin etkisi altındadır (Şengün, 2007: 406). Ilıman iklimi nedeniyle her mevsim ileri yaş grubunun ilgisini çeken bir bölgedir. Urla ikliminin yanı sıra tarihi dokusu, kültürü, kıyı alanları ve pek çok gezi alanına sahip olması ile de turizmi özellikle ileri yaş turizmini destekleyecek çeşitliliğe sahip bir yerdir. Urla İskelesi, Yücesahil, Yıldıztepe, Çeşmealtı, Denizli, Zeytinalanı mahalleleriyle, Balıklıova, Kadıovacık, Uzunkaya, Zeytineli ve Yağcılar Köyleri gerek sahil gerekse sahip oldukları ormanlar bakımından ilçenin turizm potansiyelinin önemli mevkilerindedir. Yaz aylarında Kalabak sahilinden, Balıklıova sahillerine kadar uzanan yaklaşık 40 km.'lik sahil bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, b.t.) Prehistorik ve Antik Dönem'den izler taşıyan Liman Tepe ve tarihi M.ö. 600 yıllarına kadar uzanan Klazomenai zeytin ışığı, gibi yerler bölgeyi turizm yönünden avantajlı kılmaktadır.

Urla Belediyesi'nin organize ettiği geleneksel Bağbozumu Şenlikleri ve festivaller sosyal yaşama hareket getirirken, kente özel faaliyetlerin de sürekliliğini sağlamaktadır (Şengün, 2007: 17). Son yıllarda şenlikler ve festivallerin sayısı artmaktadır. Enginar festivali, Ot festivali ve son olarak da korkuluk festivali bölgeye canlılık getirirken Urla Sanat Sokağı, tarihi yerler, Necati Cumalı Anı Evi, Yunanlı ünlü şair Yorgo Seferis'in yaşadığı ev gibi yerler ileri yaş için farklı gezi rotalarına oluşturmaktadır. Türkiye'de ilk ve tek köy tiyatrosu bulunan Bademler Köyü de yine farklı bir gezi güzergahı oluşturmaktadır. Sakin bir yerleşim bölgesi olan Urla, farklı aktivite imkanları sunması, iklimi, birçok tatil bölgesine ve kent merkezine erişim kolaylığı ve daha bir çok özelliği ile Türkiye'de popüler olan her şey dahil (all inclusive) tatil modeline alternatif yaratabilecek potansiyele sahip bir yerdir. Her şey dahil tatil modelinin en belirgin özelliği sınırlı bir alanda (tatil köyü) turistlere sunduğu bir tatilcinin beklentilerini belirli bir ölçüde giderebilen imkanlardır. Özellikle yaşla gelen psikolojik,

gelişimsel ve biyolojik değişimler uyarınca öğrenme, kültürel temaslarda bulunma ve ülkeyi tanıma ihtiyacı içinde olabilen yaşlıların talepleri göz ardı edilebilmektedir (Tufan vd., 2017: 35).

Urla, yaşlıların, zamanla ortaya çıkan değişimler sonucu oluşan gereksinimlerinin ve taleplerinin birçoğuna cevap verebilmektedir. Projenin bulunduğu bölgenin ileri yaş turizmi için sağladığı fırsatlar düşünülünce İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi projesinin konumu ile fonksiyonu birbiriyle tam olarak örtüşmektedir. Proje alanı yaklaşık 26000 m²lik bir alanda, İzmir-Çeşme yolu ile kıydan ayrılmış, ağırlıklı olarak konutları bulunduğu bir konum da yer almaktadır. Mevcut yapıların deprem riski açısından tehlike olduğu ve yıkılması kararı halen gündem de olan bir konudur. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi yönetimi tarafından mevcut yapılarının yıkılması ve alanın İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi olarak sağlık teması ile yeniden işlevlendirilmesi kararının ardında proje çalışmaları başlamıştır (Şekil 4).

Şekil 4. İKÇÜ Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi öneri projeden genel bir görünüm

Proje çeşitli ortak kullanım alanlarının ve kısa süreli konaklama amaçlı odaların bulunduğu ana yapı ve daimi konaklama imkanı sağlayan konutlardan oluşmaktadır. Ana yapı çok amaçlı salon, spor salonu, yüzme havuzu, kütüphane, hobi atölyeleri gibi birimleri içermektedir. Aynı zamanda yapıda, engelli ve hasta kullanıcılara yönelik sağlık hizmetleri birimleri bulunmaktadır. Ana yapıyla ilişkili açık alanlarda havuzlar, açık spor alanları ve Urla'da başlıca tarım faaliyetleri arasında yer alan bağcılığın yapılabilmesine imkan veren hobi bahçeleri yer almaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. İKÇÜ Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi öneri projeden görünümler

EXPO 2020 sağlık teması doğrultusunda hazırlanan proje idari nedenlerden kaynaklı olarak fikir projesi aşamasında kalmıştır. Urla coğrafi konumu, iklimi, kültürel ve tarihi zenginliği ile yer aldığı bölgede önemli bir konuma sahiptir. Expo 2020 ile ortaya atılan ileri yaş turizmine yönelik bir projenin gerçekleştirilmesi fikri alanın daha sonra nasıl değerlendirileceği ile ilgili bir ön araştırma olarak değerlendirilip uzun yıllar atıl kalan alan Urla ve İzmir için ileri yaş turizmi için bir adım olabilir. İzmir Expo 2020 için yapılan çalışmalarda ileri yaş turizmi ile ilgili bir takım çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar kente yeni yapılan hastane ve sağlık kampüslerinden ibarettir. Oysa İleri yaş turizmi yalnızca tedavi amaçlı kullanımı içermemektedir. İleri yaş turizmi Sağlık bakanlığının tanımında olduğu gibi gezi turları, meşguliyet terapileri, yaşlı bakımı hizmetleri, klinik otelde rehabilitasyon hizmetleri, engelliler için özel bakım ve gezi turlarını da içermektedir. Yalnızca sağlık hizmetlerinden ibaret değildir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Küreselleşmenin yarattığı rekabetçi ortam tanıtım gibi promosyon aktivitelerini ön plana çıkarırken kentler uluslararası arenada bilinirliklerini arttırmaya çalışmaktadır. İmajın önemli bir olgu olmaya başlamasıyla ise özellikle son dönemde öne çıkan hizmet sektörü ile birlikte yatırımların da çekim merkezi olmaya çalışan kentler farklı stratejiler uygulamaya çalışmaktadır. Süreli organizasyonlara ev sahipliği yapmak bunlardan bir tanesidir. Türkiye Avrupa Kültür Başkentliliği, olimpiyatlar, Şampiyonlar ligi finali gibi etkinliklere ev sahipliği yapmıştır. Antalya'da gerçekleşen 2016 EXPO'su ile birlikte Dünya Fuarına başvurulmuş adaylıklar da Türkiye'nin mega etkinliklere ev sahipliği yapma girişimlerinin devamlı olduğunu göstermektedir. Uluslararası arenada önemli birer araç olan etkinliklerin kentlere de kazanımları olmaktadır. Her biri önemli bir tanıtım sürecini içermekle birlikte altyapıdan tesislere kadar büyük ölçekli yatırımların yapılmasını sağlamaktadır. Bunlar içinde EXPO özellikle yenilikçi tutumu ve sadece yapı ölçeğinde değil kentin birçok noktasında yarattığı mekânsal etki bakımından da önemli bir organizasyon olması nedeniyle süreli etkinliklere örnek çalışma konusu olarak seçilmiştir.

Elbette ki büyük organizasyonlara ev sahipliği yapmanın kazandırdığı olumlu etkilerle birlikte dikkatli ve programlı bir sürecin uygulanması ile başarı sağlanabilmektedir. Çünkü Barselona gibi başarılı örneklerle birlikte olumsuz imaj unsuru yaratan veya ekonomik anlamda beklentinin tam tersi olayların gerçekleştiği etkinlikler de olmuştur. Küresel ölçekte takip edilen etkinlikler olması olabilecek negatif durumların da tüm dünya ile paylaşılması anlamına gelmektedir. 1972 Münih Yaz Olimpiyatlarında yaşanan olayları belki de bu anlamda en kritik örneklerden bir tanesidir. Bütün bunlarla birlikte EXPO sürecinin başarılı yürütülebilmesi için Özer ve Özer (2009: 84-92) şu ilkeleri önermişlerdir: (a) Organizasyon sürecinin titizlikle yapılması ve tanıtım süreçlerinin gerçekleştirilmesi. (b) EXPO'ya aday kentlerin teknik ve gerekçeli açıklama raporlarıyla kentlerin tema ile bağlantısının sağlanması. (c) Belirlenen temanın evrensel bir niteliğe sahip olması. (d) Kentlilerin ve halkın sürece katılımının sağlanması. (e) EXPO için yapılacak yer seçimlerinin temaya uygun olması. (f) EXPO

mimarisi kavramını karşılayacak ölçüde yenilikçi yaklaşımların ortaya konması. (g) Kentin alt ve üst yapısının geliştirilmesi. (h) Yerele özgü değerlerin kullanılması.

İzmir adaylık sürecinde bu ilkelere bağlı kalmaya çalışmışsa da başarılı olamamıştır. Ancak temaya bağlı olarak uygulamalar yapılmaya çalışılmıştır. “Yaşayan şehir, yaşanacak şehir” sloganını kullanan kentte adaylık süreci “sağlık” ana teması üzerinden olmuştur. Özellikle İnciraltı’nda yapılan yer seçimi ile kentli aktörlerce tartışma konusu haline gelmesi organizasyona yönelik inandırıcı olma ve gönüllülük ilkelerinden kopuk olduğunu göstermektedir. Bu dönem içerisinde yer seçimlerinde Urla öne çıkmakla (Biçer, 2011) birlikte Gökçen Dünder ve Özkelle’nin (2007: 16) de ifade ettiği gibi özellikle atıl alanların kente kazandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın konusu olan proje tasarımı Urla ilçesinde ve atıl bir alanda uygulaması düşünülen bir yer için yapılmıştır. Teması ise EXPO’nun ana teması olan sağlık ve kentin sağlık turizminde önemli kategorilerinden biri alan ileri yaş turizmine yöneliktir. Tasarım aşamasında kalmış olmasına rağmen uygulamaya yönelik bu gibi girişimlerin böylesi organizasyonlarda yer almasının değerlendirilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu tek bir yapının üzerine yoğunlaşılmasının ötesinde kentin farklı alanlarının da tema ile birlikte çalışmalarının yürütülmesine bir örnek olarak düşünülmektedir. Bu anlamda süreli etkinliklerin ve EXPO gibi küresel ölçekte önemli bir yere sahip olan organizasyonların kentlerde ev sahipliği olunması dışında böyle bir etkinliğe katılma durumunun dahi kentlerde yarattığı etkiyi görmek açısından önemlidir. Çalışmada tasarı aşamasındaki bir projeyi değerlendirmek ise hem tematik yaklaşımların nasıl ele alındığını göstermesi hem de alansal olarak son dönemlerde dünya fuarlarında görülen çok alanlı ve dönüşüm niteliğindeki yerlerde birer kentsel başarı olarak ifade edilebilecek alanlara yönelik projeler üretilmesi nedenlerinden ileri gelmektedir. Sonuç olarak kentler EXPO başta olmak üzere süreli etkinlikleri tanıtım değerinden kente ekonomik ve sosyal katkılarından dolayı ev sahipliği yapmak istemektedirler. İhtiyaç duyulan değişimin tetikleyicisi olması da bu durumun önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Ak, D. (2013). Kentler Arası Rekabette İzmir'in Yeri. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 5 (1), 29-43.
- Arkitera. (2008). Türkiye Pavyonu, Zaragoza'da Düzenlenen EXPO 2008'de İkinci Oldu. [Erişim: 09.12.2020, <https://v3.arkitera.com/h34236-turkiye-pavyonu-zaragozada-duzenlenen-expo-2008de-ikinci-oldu.html>]
- Arkiv. (b.t.a.). 1. Ödül, Expo 2012 Kore Türk Pavyonu. [Erişim: 09.12.2020, <https://www.arkiv.com.tr/proje/1-odul-expo-2012-kore-turk-pavyonu/3034>]
- Arkiv. (b.t.b.). EXPO Milano 2015 Türkiye Pavyonu. [Erişim: 09.12.2020, <http://www.arkiv.com.tr/proje/expo-2015-turkiye-pavyonu/4345>]
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. (2016). *Avrupa Kültür Başkentleri 30 Yılı Aşan Bir Uygulama*. [Erişim: 15.10.2018, <https://www.avrupa.info.tr/tr/news/avrupa-kultur-baskentleri-30-yili-asan-bir-uygulama-4571>]
- Aydemir, B. & Kılıç, N. (2017). Dünyada ve Türkiye'de Üçüncü Yaş Turizmi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (3), 1-11.
- Biçer, S. (2011). "İnciraltı EXPO için uygun değil..." [Erişim: 15.10.2018, <https://www.arkitera.com/haber/inciralti-expo-icin-uygun-degil/>]
- Bureau International des Expositions [BIE]. (b.t.a). *Member States*. [Erişim: 15.10.2018, <https://www.bie-paris.org/site/en/the-member-states>]
- Bureau International des Expositions [BIE]. (b.t.b). *The 1928 Paris Convention*. [Erişim: 15.10.2018, <https://www.bie-paris.org/site/en/about-the-bie/the-1928-paris-convention>]
- Bureau International des Expositions [BIE]. (b.t.c). *EXPO Timeline*. [Erişim: 15.10.2018, <https://www.bie-paris.org/site/en/expo-timeline-2-0>]
- Bureau International des Expositions [BIE]. (b.t.d). *Turkey. Timeline*. [Erişim: 15.10.2018, <https://www.bie-paris.org/site/en/turquie#>]
- Bureau International des Expositions [BIE]. (b.t.e). *EXPO 1992 Seville*. [Erişim: 15.10.2020, <https://www.bie-paris.org/site/en/1992-seville>]
- Cosgrove, B. (b.t.). *The World of Tomorrow': Scenes From the 1939 New York World's Fair*. [Erişim: 15.10.2020, <https://www.life.com/history/1939-new-york-worlds-fair-photos/>]
- Daştan, İ. (2014). Türkiye'de Sağlık Turizmi: Türkiye Ve Özelinde İzmir'de Sağlık Turizminin Mevcut Durum Analizi Ve Strateji Önerileri, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 143-163.
- Erdin, H.E. & Kokum, O. (2006). Dünya Fuarı Olarak "EXPO"yu İzmir'de Düşün(dür)mek. *Planlama Dergisi*, (2006/3), 59-66.
- Gökçen Dünder, Ş. (2010). Unvan Peşindeki Kentler: "Mega" Projeler Ve "Mega Etkinlikler" Üzerinden Bir Bakış. *Mimarlık*, (353). [Erişim: 15.10.2018, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=367&RecID=2390>]
- Gökçen Dünder, Ş. & Özkelle, D. (2007). Yüzyılların Yarışında Son Dönem: "Expo" ve İzmir. *Ege Mimarlık*, 61, 14-17.
- Haberler.com. (2012). *İzmir'in Üniversiteleri Expo 2020 İçin Seferber*. [Erişim: 10.12.2020, <https://www.haberler.com/izmir-in-universiteleri-expo-2020-icin-seferber-4209060-haberi/>]
- İnce Kompil, E. & Kompil, M. (2012). EXPO'92 Organizasyonunun Sevilla Kentine Kazandırdıkları. *ODA*, 4, 32-37.
- International Congress and Convention Association [ICCA]. (2017). *ICCA Announces All-Time Record Number of Association Meetings in 2016*. [Erişim: 15.10.2018, <https://www.iccaworld.org/newsarchives/archivedetails.cfm?id=6607>].
- İpek, T., Pardeli, H., Keskin, N. ve Burucu, N. (2014). *Erzurum'da atlama kulelerinin çökme görüntüleri ortaya çıktı*. [Erişim: 10.12.2020, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/erzurumda-atlama-kulelerinin-cokme-goruntuleri-ortaya-cikti-26821563>].
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı [İKSUV] (2018). *Tarihçe*. [Erişim: 15.10.2018, <http://bienal.iksv.org/tr/bienal/tarihce>]
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2019). İzmir Avrupa bisiklet rotasına dahil edildi. [Erişim: 11.12.2020, <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmir-avrupa-bisiklet-rotasina-dahil-edildi/41072/156>]
- Karaca, S. & Kiper, N. (2011). Kentsel Mekânda Kamu Yararı Arayışı Ve Kültürel Planlama. *Toplum ve Demokrasi*, 5 (11), 75-96.
- Karaca, S. (2012). Türkiye'deki Büyük Ölçekli Spor Organizasyonlarının Kentin Kültürel Gelişimine Etkileri: Trabzon ve Erzurum Örnekleri. *ODA*, 4, 42-47.

Maçka Kalfa, S. ve Durmuş, S. (2016). Dünya Fuarlarında Ülke Pavyonlarının Mekansal ve Yapısal İrdelenmesi. *YAPI*, 74-83, 2016.

Mimarlık. (2010). Şangay 2010 Expo Pavyonları Tamamlandı. *Mimarlık*, 353.

Mirza, N. (2016). İzmir Medikal Turizm Kümelenme Potansiyeli. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (4), 743-768.

Nie J. & Lu, R. (2010). *City Marketing from the Perspective of Shanghai World Expo*. [Erişim: 15.10.2018, <http://www.seiofbluemountain.com/upload/product/201004/2010glhy02a10>]

Ökmen, M., Can, E. ve Çağatay, U. (2012). *EXPO 2020 organizasyonu ve İzmir'in marka kent olabilme potansiyeli*. EFSS'12 – EURASIAN FORUM ON SOCIAL SCIENCES, "World Economic Development Paradigm: Market and Beyond" 18-21 Ekim 2012, Baku / Azerbaycan.

Özer, M. N. ve Özer, G. (2009). Expo Deneyimleri Üzerinden Bir Değerlendirme; Ülkemiz İçin Stratejiler. *Planlama*, 2009/2, 81-95.

Resonance. (2017). *World's Best City Brands A Global Ranking Of Place Equity*. [Erişim: 15.10.2018, <https://www.mos.ru/upload/documents/files/9743/WorldsBestCityBrands.pdf>]

Şengün, B., (2007). *Urla Tarihi Kent Merkezindeki Konut Mimarisinin İncelenmesi ve Cumhuriyet Döneminde Meydana Gelen Değişimlerin Koruma Bağlamında İrdelenmesi: Zafer Caddesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (b.t.). *Neredeyim: Urla*. [Erişim: 15.10.2018, <https://www.mos.ru/upload/documents/files/9743/WorldsBestCityBrands.pdf>]

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü (b.t.). *İzmir Expo 2020*. [Erişim: 09.12.2020, <https://tanitma.ktb.gov.tr/TR-46067/izmir-expo-2020.html>]

Tabanlıoğlu, M. (2000). Türkiye Pavyonu. *Ege Mimarlık*, 35, 26-28.

Tezcan, S. (2011). *Kentler Arası Rekabet, Kentsel Pazarlama, Markalaşmanın Planlama Açısından Değerlendirilmesi İzmir Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

TRThaber. (2017). *Astana EXPO 2017 fuarı kapılarını açtı*. [Erişim: 09.12.2020, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/astana-expo-2017-fuari-kapilarini-acti-319053.html>]

Tufan, İ.; Tamer Köse, M. & Ayan, F.S. (2017). Türkiye ve Üçüncü Yaş Turizmi. *MAKÜ-Uyg. Bil. Derg.*, 1 (1), 29-36.

Tütüncüoğlu, İ. (2009). *Uluslararası Pazarlamada Bir Tutundurma Aracı Olarak Fuar ve Sergilere Katılımın Dış Ticaret Şirketleri Açısından Önemi* (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Yaşarsoy, P. (2013). 82. İzmir enternasyonal fuarı değerlendirme raporu. [Erişim: 09.12.2020, <http://www.izto.org.tr/Portals/0/PusulaDergisi/2013/Eylul/82IEF.pdf>]